

DIDACTICA

III

Abuzul de concept în învățare.

Pe bună dreptate ne întrebăm asupra origini conceptului și, mai ales, asupra legitimității folosirii lui, azi. Prin asta nu am spus mare lucru. Spun totuși, că sunt ani decând, din prudență și dintr-o jenă crescândă, nu mai pot întreba, în fața, totuși, plinătății unui proiect sau case: care îți este conceptul? Trebuie să-i recunosc, totodată, chinului judecății de atelier că este unul de tip special; cât despre ceea ce se întâmplă cu propriile proiecte, acolo, lucrurile îmi par, așa ascunse în acțiunea și mișcarea lor, cu atât mai neclare.

În definitiv, atunci când ne întrebăm asupra conceptului noi ne întrebăm, vizăm, în fapt, asupra a ceva ce stă la baza a altui ceva și-l face posibil. Invocăm, întrebând, și tocmai că întrebarea este orientată în interogația ei de chiar răspunsul deja prezent, și anume, pre-existența a ceva stabil, neclintit, punct de naștere ce, în timp, s-a numit, oarecum neediferențiat, principiu unic, idea, temei, concept. Cu alte cuvinte, ceea ce apare în fața mea, privirii mele, cu solipsismul de prima instanță, stă și ține de un ceva nemișcat, incoruptibil necesar, ce-l face posibil apariției sale. Probabil, deja, este o exagerare aici, nu neaparat întrebând vizăm terenul ferm. Dar suntem cu întrebarea în preajma lui, vizăm, străbătând cu privirea, ne-mișcatul, imobilitatea izbăvitoare a fermului. Căci întrebarea privind conceptul este o *străbatere prin*, sau, mai precis, este voința gândirii de a străbate aparența apariției înspre pricipiul ei, înspre ne-condiționarea ei. De fapt, îmi vine să spun, privirea ce se grăbește și străbate plinul părelniciei aparenței pentru a se odihni în schema (figura?) ei, privirea ce pare a ignora precipitat trupul pentru a-i prefera scheletul este una a subiectivității subiectului ce-și consolidează propria-i interioritate înspre o crescândă și plină de destin necondiționare. Căci despre necondiționarea subiectului în devenirea sa este vorba aici întrebându-ne asupra conceptului.

Cu alte cuvinte, privim cu ochii subiectului constituit metafizic, privim cu ochii modernului, cu a „faptului de a fi modern”, adică a subiectului ce, aruncat asupra ființarilor, își vizează propria-i necondiționare. Subiectul propriu modernității vede conceptul în măsura în care, în drumul său spre necondiționare, el ob-jectivează, transformă, punând în față, asiguratoriu, pentru sine, lucrurile în obiecte ale cunoașterii. Așadar, obiectivăm, obiectul este, de acum, prin re-prezentare, pentru subiect. Dar obiectivând (ob-jectum), aruncând în față într-un teritoriu neatins al conceptului, subiectul se asigură pe sine împingând lucrurile, lumea, înspre proiectul obiectivării lor. Conceptul nu este ceva la care, arbitrar, capricios sau funcțional gândirea se gândește sa apeleze în drumul său, ci el este structura însăși a gândirii, principiul ei de existență. Gândesc pentru că gândind și privesc conceptul. Grăbit și riscant spus, ca subiect propriu modernității, privesc și privesc schema lumii. Adică cu ochii lui Descartes. Vă aduc aminte că în chiar introducerea părții a doua din Discurs asupra metodei (*Principiile reguli ale acestei metode pe care le-a căutat autorul*), Descartes, vorbind despre construcția propriei gândiri, face, cum altfel, analogia cu structura orașului în care tocmai era campat: frumos și pitoresc dar rău întocmit, cu străzi întortochiate și în pantă, cu case mai vechi și mai noi, în definitiv...orașul. Propria-i viziune, în contraparte, este, cred eu, viziunea modernității înseși, este felul modernului de a vedea, rama ordonatoare a privirii sale prin care lumea poate fi

inteligibilă: el spune, una peste alta, ca orașul bine întocmit este unul gândit *de la început, de unul singur și la șes*.

Aceste trei condiții ale incoruptibilității gândirii, realizează *punctul-de-vedere* de la nivelul căruia lumea, de acum, *este*. Și este în măsura în care este re-prezentată. Căci, în întrebarea care îți este conceptul? stă reducția fenomenală de la accidentalitatea datului moștenit, de la faptul-de-a-fi-în-lumea deja subînțeles, înspre remiterea spre măsurabilul depliat al cadrului *punctului-de-vedere*. Nu întâmplător, odată cu barocul și odata ce subiectul este convergența înspre *punctul-de-vedere*, *proiectarea*, în sensul înțeles și practicat de noi, este posibilă. Păstrăm în noi rama incipientă a lui Alberti prin care lumea este a punctelor de coordonate, iar ca puncte fixe putem „conta” pe ele ca re-prezentate, le deținem (și realitatea însăși) ca măsurabile pe spațiul (sau, mai precis, acea împrejurare devenită *spațiu*) întins, neted. Lucrurile sunt scoase în afara lor însele, sunt date mie ca *ob-jectum*, ca obiecte plasate în spațiul gândit ca *res-extensa*.

În întrebarea ce vizează conceptul a ceva stă o *străbatere* și o *smulgere* totodată. Căci ea, lucrului vizat, îi răpește dintr-o mișcare, apartenența sa la *preajma* sa la „lumea sa”, la aderența sa de ființa la lume, la ecstazele temporalității circumstanțelor, și astfel, ceva-ul de acum, prin smulgerea proprie tematizării, prin rapirea circumstanțelor, locului, acum obiectivat. De la *început* și de la *șes*, așadar. Trebuie să admit că schemele conceptuale ce însoțesc adesea, prezumtiv și falacios, proiectele de aici sau de aiurea, au găsit în mine un privitor neatent și mefient: păreau mai puțin decât ceea ce aveau aerul că explicau și, de cele mai multe ori, însemnătatea proiectului stătea în altă parte, într-un *încoace* mai ales, decât, afectat, schemele conceptuale, spuneau. Recursul la concepte, incontornabilul recurs, este gestul grabnic și laș al gândirii de tip obstinat ce „cere cu insistență” ca această apariție să i se livreze, și anume în deținere în măsurabil și cuantificabil, în schema ei. Ce mai? Conceptul este un *mai puțin*. (e o taina aici: „Și cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca și cum nu s-ar folosi deplin de ea. Căci chipul (*schema* n.m.) acestei lumi trece.” I Corinteni 7/31).

Căci, în fapt, mai original, aspectul sub care ceva se arată este „imaginea aceluia ceva din care constă ființarea propriu zis a ființării” (M. Heidegger...pag 179). Ceva-ul este acel temei prin care ființarea se arată în „aspectul său”. Aspectul este „aspectul”, acel ceva ce iese în afară și *se prezintă*. Situată ferm în aspectul ei, ființarea însăși se arată. Aspect, așadar, *eidos* sau *idea*, în plină lumină a zilei, neîngradit și neumbrit, esența aparenței aspectului ce rezidă în apariție, în faptul-de-a-se-arata, de-a-se-prezenta, de-a-sta, de-a-se-afla-de-față. Aparența este chiar și i-mediat, ființa, situarea ferma în luminos și ne-ascuns. A vedea lucrurile în aspectul lor înseamnă, totodată, *răsucire înspre*, și, mai ales, forța de a rezista, de a face față ieșirii în prezență, a face față deschisului și deschiderii apariției, a face față locului deschis, luminos, a rezistarea violenței ne-ascunderii, a te păstra, a suporta drept.

Întrebarea este, doamnă, cum putem rezista, cum putem să *nu* abandonăm *apariția în prezență* conceptului ei? Cum putem zăbovi, întârzia și celebra doxa apariției? Nu astfel pictorul sta, și înaintea noastră, în fața lumii? Cum putem (exersa?), cuprinși de mirare, re-vedea, surprinde, neobișnuitul obișnuitului?

Direct spus: recusul la concept este *recursul la simplificare*. A fi modern, a fi, așadar, prins în proiectul solitar al realizării de sine, presupune re-prezentarea lumii, lumea *ni* se arată. Și în această nuanță a posesiei stă întregul gest al simplificării lumii. Nu sunt oare, brutal spus, marii arhitecți ai

secolului (trecut, acum) și marii *simplificatori*? Nu exultăm noi, oare, în fața simplificării? Căci simplificarea nu este ea însăși o *manieră* de a vedea, de a reduce lumea și, în final, de a o *exclude*?

Și totuși, *străbaterea prin* proprie conceptului, gestul grabnic al stabilității de sine este propriu felului de a fi al spațiului public pentru care „teoria” nu este decât o forma derivată. Structura de ființă a cotidianității este una a „semnificativității”, este lumea lui *pentru* și *la* ce specifică eu-lui situațional. Lumea cotidianității este una a deplinei transparențe și a deja-interpretării-zilei-de-azi. A cădea sub autoritatea lumii, a impersonalului „se”, a spațiului public, nu este altceva decât a fi cotropit, nu atât de lucruri, ci de *pentru-ce-ul* lor. Lumea este transparentă pentru că este *străbănută înspre* semnificația ei imediat-terorizantă. Pasajul extraordinar din Ființă și timp este suficient aici: „*De dovedit nu avem să dovedim că există o „lume exterioară” simplă-prezentă și cum anume este ea; e vorba, dimpotrivă, de a arăta de ce Dasein-ul ca fapt-de-a-fi-in-lume are tendința ca mai întâi să îngroape „epistemologic” „lumea exterioară” în neant, pentru ca apoi să se căznească să o învie în dovezi. Motivul stă în căderea Dasein-ului și în deplasarea, motivată prin aceasta, a înțelegerii primordiale a ființei către ființa în ipostaza de simplă-prezență.(-) Apoi, o dată pulverizat fenomenul originar al faptului-de-a-fi-în-lume subiectul izolat este tot ce rămâne și pe temeiul lui se încearcă reconectarea acestui subiect cu o, „lume”*”.(FșiT pag.278 ed. Humanitas 2003)

Cum putem rezista, cum putem rezista ruinatei *trimiteri la*, cum putem exersa privirea și cum ne este sufletul, cum ne este răsucirea de la, prin care luminozitatea lumii, ireductibilitatea ei, nu mai poate fi cedată, abandonată conceptului ce stă, seducător, la pândă, cum nu putem ceda simplificării? Miza noastră este: cum să gândim ireductibilul *mesei mele la care am citit atunci* și să rezistăm conceptului de „masă”? Cum poate fi gândit *ireductibilul*, sau ceea ce nu mai poate fi redus la un general? Cum putem recupera narativitatea situației?

Poate că locul cel mai impropriu pentru apelul la *concept* este cel al universității. Căci spațiul separat (sacrae) al universității, incinta ei, locul prudenței și tactului, este unul recuperator și defetșizant, locul ireductibilului, al celor aleși să reziste, să facă față ingenuității, doxologiei apariției. Nu generalul, nu gândirea ce dislocă și pro-pune este de căutat, ele sunt ale spațiului public, ci acel punct luminos ce stăruie în chipul trecător a celui ceva ce stă, abia acum, în prezența sa și căruia îi fac față. Atunci când în incinta universității, apelul la reducere și simplificarea proprie conceptului este auzit, tocmai atunci pericolul de îmbolnăvire este iminent.

Cum putem recupera locul începutului, al celuilalt început? Cum putem ieși de sub fascinația ne-condiționării proprie subiectului? și cum putem redobândi privirea ce mai poate fi afectată? Ar trebui să medităm asupra unui lucru ce pare atât de evident: căci, totuși, contrar proiectului modernității, aparținem, ne naștem într-o lume care *deja este* și că, necesar, suntem moștenitori ei. Suntem parveniții acestei lumi și tocmai de aceea, ca moștenitori și *martori* ai ei, o privire re-memorativă, plină de scrupul ce acorda lumii fidelitatea ei poate fi ceva la care putem medita. Să-i refuzăm (să ne refuzăm, în fapt) conceptului voința de a vida și de a bascula, de a disloca și dispune, de a goli de concretitudine și de singularitatea contingenței, să-i refuzăm seducția evidențelor orbitoare a ideilor clare și distincte „și a gândi lumea în dulcea lumină a imanenței” (A. Finkelkraut). A nu ceda *irezistibilului* simplificării, a rezista Palatului de Cristal. A prefera rezonabilul, raționalului, nu claritatea conceptului ci replierea, nuanța. Mai degrabă împlinirea neîmplinitului, mai degrabă expresivitatea compromisului decât paloarea intransigenței casante, mai degrabă această nevoie decât nevoi, mai degrabă salvarea ameliorării măsurate decât rezolvarea de tot, mai degrabă

discreția calmă a lucrului bine făcut decât stridența demonstrativă a autoimpunerii. A-ți refuza stridența explicației, a-ti rezista sieși. A fi *martor* acestei lumi.

Acum, spre sfârșit, mai stăruie o întrebare: ce facem noi atunci când proiectăm și ce facem noi, cei de la Catedra de Proiectare de arhitectură? În definitiv, ce înseamnă a proiecta? Ce anume și, mai ales, cum putem noi *arunca în față* ceva? Cum ne proiectam noi înșine, de unde anume ne smulgem, din ce lume, și unde ne „proiectam”? Noi nu medităm suficient asupra „evidențelor” de la sine înțelese, ca proiect, proiectare, teorie, etc. Este posibil ca prin aruncarea de sine, probabil pe temeiul transcendenței, să putem recupera un loc privilegiat dinspre care lucrurile par a fi privite în deplina lor straniețe. Ca trecute și ca, astfel, de ne-uitat. Rămâne de gândit.

Dar ce anume se face atunci când se face teorie? Teoria însăși, așa cum este constituită acum, este apelul, *propensiunea spre concept*. Ea este conceptul. Ea si-a pierdut de mult punctul originar al teoriei și anume „*atenția respectuoasă oferită ne-ascunderii lucrului în prezența lui*”(Heidegger-Science et meditation), ea era vederea adevărului și păstratoarea lui. Teoria în lume romană este *contemplatio*, cu alte cuvinte privirea incisiva și separatoare ce acționează asupra realului, ce avansează spre ceea ce *trebuie* văzut. În lumea medievală, *Trachten*-teoria devine tractare, a trata și elabora. Realul este înțeles în măsura în care este dislocat și elaborat în epure asigurătorii, contemplarea (*templum*, loc separat) este activă și intervine, ea măsoară și măsurând poate *conta*. Priveliștea lumii este, de acum, pentru sine, este pre-dispusă. Lucrul este obiectul în obiectitatea lui, loc caroiat, loc al dezasamblării și re-compunerii în varianta asiguratorie, necondiționată a subiectului.

Căci cum „facem teorie” situația se sparge într-o mie de bucăți. Cum își poate refuza teoria stridența explicației?